

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת פנחס

א. הכתב והקבלה.
פרק כה', פסוקים יג', טו':

(יג) ויכפר על בני ישראל. בעשותו הנקמה לעיני כולם כדי שיכופר להם על שלא מיהו בפושעים, ולכן הוא ראוי לכהונת עולם אשר בה יכפר בעדם. (רע"ס)

ביאורי המלים: עם, גוי, ממלכה, מסכה, לאום (טו) ראש אומות. כל קבוץ גדול של בני אדם שיש לו מנהגים ונמוסים מיוחדים נקרא "עם" (פאלק, נאטיאן). וכשיש לאותו הקבוץ חקים ומשפטים הצריכים לסדור ותקון המדינה יקרא "גוי" (שטאאט). ובבחינת השררה והממשלה המשגחת על קיום וסדר המדינה כשהיא ביד איש אחד יקרא הגוי ההוא "ממלכה" (קאניגטהום). וכשהיא ביד אנשים רבים ונסיכים יקרא "מסכה" (אריסטאקראטיע). [עין ישעיה ל, א בתרגום רש"י. ובלשון זמנו קוראים לכך "נסיכות"] וכשהיה הגוי מושל על עמים וגוים רבים יקרא הגוי המושל בערך שאר העמים המונהגים על פיו בשם "אומה", מלשון "אם" שהיא בערך אליהם כערך האם אל הבנים (מוטטער-פאלק). וכל הקבוץ כולו יקרא "לאום" (רייך) כמו "ולאום מלאום יאמץ" (רש"י, "שרשים", דף יד; אוצר החכמה, עמ' 32). ועיין מה שכתבתי ריש פרשת תולדות (בראשית כה, כג).

שאלות

1. על אינה קושי מנסה פרשנו לאהיה פדרינו על פסוק י"א?
2. מהו הפסע ואי הם הפושעים הלוקים לכפרה?
3. פרשנו מרחיב בפירושו לפסוק 16' ומדיר מולדים שנים דואים בתורה, מה מביאו לכך?
4. היש לנה ממצות ההקנת הנאמר כאן בפרשתנו?

* * *

ב. רש"ר הירש.

פרק כו' פסוקים נד'-נד':

(נד) אך בגורל יחלק וגו'. אולם תוצאת החלוקה, שתוארה בפסוקים הקודמים, לא תושג ולא תיקבע על ידי פשרה הדדית או על ידי החלטת הסמכות הלאומית, אלא "בגורל" ו"על-פי הגורל": על ידי גורל שתוצאתו תאושר על ידי מאמר האורים והתומים (עי' בבא בתרא קכב ע"א).

(נד) לרב וגו' איש וגו'. הואיל ואין ליחיד "פקדים" אלא הוא עצמו מן הפקודים, הרי "איש" האמור כאן איננו יכול להיות אדם יחיד אלא רק השבט והמשפחה — הנחשבים כיחידות — אשר הגברים בני העשרים נמנו כחבריהם. נמצאת אומר: גדל השבט והמשפחה יקבע את מידות התחום שיימסר להם, ולעניין זה לא יפריע המספר הכללי של הנפשות אלא מספר הגברים בני העשרים שנמנו במפקד. כתוצאה אחרונה של החלוקה יטול כל גבר בן עשרים מבאי הארץ חלקת אדמה, וכל הגברים בני משפחה אחת וכן כל המשפחות בנות שבט אחד יטלו את חלקם באדמות רצופות המצטרפות לנחלה אחת.

1. קרא שם את הפסוקים, איך ניתן להניחם לפי פסוק?
2. פרשנו קופץ כי "איש" כאן אינו יכול להיות אדם אחד אלא ציבור, מה מביאו לכך?
3. איך פרשנו מנין את הפרשה כולה?
4. מה נקפץ צפ"י אורף, איך ולמה?

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק כז' פסוק טז':

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה (כ"ז ט"ז) :
 בתואר זה, אלהי הרוחות, תיאר משה את ה' בענין קרח, כמו שאמר
 שם: אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה
 תקצוף (קרח ט"ז כ"ג) ושם בארנו יחס תואר זה להענין שם, וכאן
 לא נתבאר יחס תואר זה למנוי איש על העדה.

ואפשר לפרש עפ"י מה שבארנו במה שמסופר במס' יומא (ט' ב'),
 כי האיש שהי' ריש לקיש מדבר עמו בשוק היו נותנים לו עסקא
 (הלואה) בלא עדים, מפני שהיו בטוחים, כי אחרי שריש לקיש מדבר
 עמו הוא בטח איש כשר ונאמן רוח ולא יעלה על דעתו לכפור בהלואה,
 ולכן אין צריך עדים לזה.

ודייקנו, למה תפסו בזה דוקא את שם ריש לקיש, בעוד שבדאי כל
 התנאים ואמוראים לא היו משתעים בשוק אלא עם אנשים ישרים
 ותמימים, אשר כן דרך החכמים השלמים, וכמו שאמרו בסנהדרין (כ"ג
 א') נקיי הדעת שבירושלים לא היו יושבים בסעודה אלא אם כן
 יודעים מי מיסב עמם, ועוד זהירות ביחס זה, ולכן אם היו משתעים
 עם איש בשוק בודאי היו יודעים מי הוא, ואם הי' חשוד להם במה
 שהוא, בודאי היו מתרחקים ממנו ולא השתעו עמו, ועוד בשוק, במקום
 פרהסיא, ואם כן צריך להבין מה ראו לציין בזה את ריש לקיש דוקא.

ובארנו, משום דאעפ"י כשאדם מכיר את זולתו בהנהגתו וישרתו —
 אעפ"י כן אינו יכול להיות בטוח ונאמן בו בלי כל דגנוד ספק וחשד,
 יען כי יש אנשים שאין תוכם כבדם, בפיהם ידברו יושר ואמונה
 ובקרבם און ומוימה, ועל דרך הלשון בירמיה (ט') למדו לשונם לדבר
 שקר, ושם (פסוק ז') בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו,
 ועוד כמה פסוקים כאלה, ועל כן אמרו אין אדם יודע מה בלב חברו
 (סנהדרין ל"ח א').

אבל ריש לקיש, כפי שידוע בקורות חייו, הי' ימים רבים חבר לחברת
 לסטים, נוכלים ואנשי רשע, והי' יודע ומכיר בכל נכליהם ומוימותיהם, עד
 שרבי יוחנן קרא עליו "לסטאה בלסטותי' ידע", והודות לו, לרבי יוחנן,
 שב אל דרך התורה ונעשה גברא רבה (עיין מזה בב"מ פ"ד א' ובגיטין
 מ"ז א' ובתוס' שם). ולפי זה הי' בקי בטבעי בני אדם ומכיר ברעתם
 ותרמיתם הפנימיות ביחד עם צביעותם המוסתרת, ואותו לא יכלו
 להונות בדברי אונאה מבחוץ.

ולכן אם הוא הי' משתעי עם איש בשוק בודאי הי' נוכח בו לבטח
 כי הוא ישר ונאמן בכל דרכיו ועניניו, וכפיו כן לבו, ולכן תפסו חז"ל
 את שם ריש לקיש מפני ציונו המיוחד להכיר בתוכנם של דעתם
 ואמתת רוחם של בני אדם, ולא כן שאר חכמים שאין יכולים להיות
 בטוחים לבטח בזה.

וזה רצה משה להגיד כאן לפני ה', ואמר, הן מנהיג העדה בודאי
 צריך להיות ישר ונאמן בכל דרכיו ובכל עניניו כי ינהיגם בדרך ישרה
 ונכוחה, ולא יטה דרכו הוא, ואחריו יטה הצבור. (וכמ"ש בזהר (פ'
 ויקרא) כיון דרישא עמא אזיל בחיובא כל עמא אזיל בתרי') — אבל
 הן אין לאיש כשרון להכיר ברוחות בני אדם, אם הם להימין או
 להשמאיל, ומי ראוי להיות פרנס על הצבור ומנהיגם ורק אתה הי'
 אשר הנך יודע רוחות כל בשר אתה תדע בטח מי הראוי לזה, וכמש"כ
 (ירמיה ג') ונתתי לכם רועים כלבי ורעו אתכם דעה והשכל, וכל זה
 כלל משה בלשון יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה,
 כלומר, אתה תבחר ותצוה.

1. לכאורה מה קשה כאן?
2. פרשנו מביא פאריכות סיפור על ריש לקיש, מה צורך בסיפור זה?
3. למה דוקא ריש לקיש ולא חכם אחר?
4. מה ביקש משה רבינו כאן מן הקב"ה?

* * *

ד. רש"ר הירש.
פרק כח' פסוק ב':

אמונה כפולה טופחה על ידי כך בלב העם: מחד, ידע כל יהודי שנקודת המשען של הווייתו, מחשבתו ומעשיו היא במקדש התורה, במרכז של כלל האומה; כי התורה מונחת תחת כנפי הכרובים שבמקדש ומשם היא יוצאת אל העם באמצעות הנציגות הלאומית של הכלל, ואין היהודי יכול למצוא קשר עם ה' אלא על ידי התורה הזאת. ומאידך, הנדר הלאומי הבא לידי ביטוי בקרבן התמיד פונה אל כל בני האומה; כי האומה נודרת בכל יום להתעלות אל ה' תוך נאמנות לתורה, וקיומו של הנדר הזה מוטל על כל אחד מבני העם, וגם היושבים בקצה הארץ נדרשים למלא אחריו. והנה כבר עברו אלפי שנים אחרי אותה תקנה, ובהתאם לצוואת המנהיגים המאוחרים של גלותנו הרי האומה כולה, הנפוצה בכל קצווי תבל, הפכה ל"מעמד" אחד. זמן התמיד, שהיה קרב בשעתו בירושלים, עודנו מעורר כל לב יהודי נאמן, במזרח ובמערב, בצפון ובדרום, והרי הוא מכונן את פניו לארץ המוריה שבציון ובירושלים. באותה שעה הוא מבטא מחדש את נדר קרבן התמיד של שחרית ומנחה, שתורגם למלות תפילה. נדר זה מבטיח נאמנות לתורה, שהיא לנו למורשה מהר המוריה שבירושלים, ובעצם הנדר הזה אנחנו מתקשרים עם ה' ועם כל אחינו שבכל העולם. ביסודו של דבר אין זה אלא קיום רוחני של מצות "את־קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו". ועוד יבוא היום שנקיים מצוה זו בפועל ממש; מובח חדש נבנה בירושלים ומשקלי הכלל של האומה נקריב את קרבן התמיד, והמעשים הסמליים של הקרבן הזה, שנוסדו בידי ה', יבטאו את הנדר הלאומי הנצחי היהודי.

אלול

1. מהו הנדר הלאומי של ישראל?
2. איך קיום התורה קשור לכך?
3. כמה הנדר הלאומי מבטא את הקשר של כל יהודי אל התורה ולא כלל הצט?
4. כמה ואיך מבטאת התפילה קשר זה?
5. פרשנו קובץ שצוד יבוא היום שנקיים מצוה זו בפועל ממש, למה זה חשוב לו להדגיש?

* * *